

Straż Graniczna i jej zadania w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego

Wstęp

Straż Graniczna została powołana do życia ustawą z dnia 12 października 1990 r., jej funkcjonowanie rozpoczęło się 16 maja 1991 r. wraz z rozformowaniem Wojsk Ochrony Pogranicza. Ustanowienie tej jednolitej, wyspecjalizowanej a także w pełni zawodowej formacji typu policyjnego było jednym z podstawowych wymogów warunkujących prawidłowe wdrożenie prawa wspólnotowego w obszarze regulowanym przez Układ Schengen.

Konieczność sprostania nowym obowiązkom wynikającym z przystąpienia Polski w 2004 r. do Unii Europejskiej oraz w 2009 r. do strefy Schengen, wymusiły potrzebę przebudowy dotychczasowej struktury służby, a także nadania nowych kompetencji. Polska przyjmując rolę państwa „frontowego”, musiała dążyć do znacznego zwiększenia liczebności funkcjonariuszy, a co za tym idzie, także ich wyposażenia, jak również utworzyć odpowiednią infrastrukturę, przy użyciu, której będzie mogła realizować właściwą ochronę zewnętrznej granicy Unii Europejskiej. Z drugiej zaś strony, zniesiono kontrole graniczne dokonywane na granicach wewnętrznych i zmieniono strategię działań jednostek granicznych. Dlatego też odstąpiono od dotychczasowych działań na rzecz czynności realizowanych poza granicami strefy granicznej. Czynności te, polegają w głównej mierze na kontroli legalności pobytu cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (w tym również obszaru Schengen), jak również sprawowania nadzoru legalności zatrudnienia cudzoziemców i prowadzenia przez nich działalności gospodarczej.

Nadrzędnym celem niniejszej artykułu jest ukazanie, jak ważną i istotną rolę odgrywa Straż Graniczna w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego państwa.

1. Funkcjonowanie Straży Granicznej w III RP

Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej szczegółowo określa zadania tej formacji. W artykule 1 tejże ustawy został określony główny cel, do którego została powołana ww. instytucja, tj. „do ochrony granicy państwowej, kontroli ruchu granicznego oraz zapobiegania i przeciwdziałania nielegalnej migracji”¹. Straż Graniczna to formacja jednolita, umundurowana, uzbrojona posiadająca uprawnienia podobne do Policji, Inspekcji Celnej czy służb specjalnych. Do zadań Straży Granicznej należy w szczególności:

1. Ochrona granicy państwowej na lądzie i morzu.
2. Organizowanie i dokonywanie kontroli ruchu granicznego.
3. Zapobieganie i przeciwdziałanie nielegalnej migracji.
4. Wydawanie zezwoleń na przekroczenie granicy państwowej, w tym wiz.
5. Rozpoznawanie, zapobieganie i wykrywanie przestępstw i wykroczeń oraz ściganie ich sprawców, w zakresie właściwości Straży Granicznej.
6. Zapewnienie bezpieczeństwa w komunikacji międzynarodowej i porządku publicznego w zasięgu terytorialnym przejścia granicznego, a w zakresie właściwości Straży Granicznej – także w strefie nadgranicznej.
7. Ochrona szlaków komunikacyjnych o szczególnym znaczeniu międzynarodowym przed przestępczością.
8. Współdziałanie z innymi organami i służbami w zakresie rozpoznawania zagrożeń terroryzmem i przeciwdziałania tym zagrożeniom.

¹ Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (tekst jedn. Dz. U. z 2011 r., nr 116, poz. 675 ze zm.).

9. Ochrona nienaruszalności znaków i urządzeń służących do ochrony granicy państwowej.
10. Zapobieganie transportowaniu przez granicę państwową odpadów, szkodliwych substancji chemicznych oraz materiałów jądrowych i promieniotwórczych, a także zanieczyszczaniu wód granicznych.
11. Zapobieganie przemieszczaniu, przez granicę państwową środków odurzających i substancji psychotropowych oraz broni, amunicji, materiałów wybuchowych oraz towarów i przedmiotów określonych w przepisach o oznaczeniu wyrobów znakami skarbowymi akcyzy.
12. Przeprowadzanie kontroli legalności wykonywania pracy przez cudzoziemców, prowadzenia działalności gospodarczej przez cudzoziemców, powierzenia wykonywania pracy cudzoziemcom.

Przedstawiony powyżej katalog nie opisuje oczywiście wszystkich zadań tej formacji jak również nie jest katalogiem zamkniętym, gdyż „również inne ustawy mogą nakładać na organy Straży Granicznej obowiązki oraz przyznawać im władcze uprawnienia”².

Straż Graniczna realizuje także zadania wynikające z przepisów prawa Unii Europejskiej oraz umów i porozumień międzynarodowych na zasadach i w zakresie ich określonych. W ramach ochrony granicy państwowej, kontroli ruchu granicznego, zapobieganiu i przeciwdziałaniu nielegalnej migracji, Straż Graniczna współdziała z właściwymi organami i instytucjami Unii Europejskiej oraz organami ochrony granic innych państw. Współpracuje również z Szefem Krajowego Centrum Informacji Kryminalnej w zakresie niezbędnym do realizacji jego zadań ustawowych (art. 1 ustawy o SG). Natomiast art. 2 wymienionej ustawy stanowi, że organy administracji rządowej, jednostki samorządu terytorialnego oraz państwowe i inne jednostki organizacyjne są obowiązane współdziałać z organami Straży Granicznej oraz zapewnić im niezbędne warunki do wykonywania zadań ustawowych.

² W. Maciejko, *Osobowe prawo administracyjne*, Warszawa 2008, s. 191.

Należy wskazać, że przepisy prawa polskiego i prawa międzynarodowego nakładają na Straż Graniczną wiele zadań, które należą do szeroko rozumianego bezpieczeństwa wewnętrznego państwa. Różnorodność oraz wielowymiarowość tych zadań wpływają bezpośrednio na charakter i trudność służby każdego funkcjonariusza Straży Granicznej. Od jakości wykonywania tych zadań zależy w dużej mierze bezpieczeństwo i prawidłowe funkcjonowanie państwa Polskiego, jak również Unii Europejskiej a w szczególności państw obszaru Schengen. Dlatego poziom i efekty tych zadań są ciągle sprawdzane przez różne instytucje unijne.

2. Straż Graniczna po wejściu Polski do strefy Schengen

W nowej rzeczywistości związanej z Europą bez granic oraz podziałem na granice wewnętrzne i zewnętrzne, polska Straż Graniczna wykonuje zadania nie tylko wynikające z prawa krajowego, ale także z przepisów Prawa Wspólnotowego. Polska, przystępując do strefy Schengen przyjęła na siebie zobowiązania dotyczące obszaru bez granic wewnętrznych i związanej z tym możliwości swobodnego przemieszczania się osób. Oznacza to, że osoby przekraczające granicę wewnętrzną nie podlegają kontroli granicznej. Granica ta (polsko-litewska, polsko-słowacka, polsko-czeska oraz polsko-niemiecka) pozostaje nadal w sensie fizycznym i prawnym. W dalszym ciągu przekraczamy te granice, tylko z tą różnicą, iż odbywa się to bez kontroli. Straż Graniczna z przejść usytuowanych na wewnętrznej granicy przeniosła swoje działanie na trasy międzynarodowe oraz dojazdowe do granicy. W terenie pełnią służbę tzw. grupy mobilne, czyli zespoły patrolowo-interwencyjne, których głównym zadaniem jest zapobieganie przemytowi i nielegalnej migracji.

Dokumentem wspólnym dla służb granicznych wszystkich krajów należący do strefy Schengen, który wprowadza jednolite ramy działalności służbowej jest Rozporządzenie (WE) nr 562/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 15 marca 2006 r. ustanawiające wspólnotowy kodeks zasad regulujących przepływ osób

przez granice (kodeks graniczny Schengen)³. Kodeks ten stanowi, że przekraczanie granic zewnętrznych dozwolone jest jedynie przez ustanowione w tym celu przejścia graniczne. Kodeks graniczny Schengen obowiązuje w Polsce od 13 października 2006 r., oprócz art. 20, który Polska zaczęła stosować w pełnym zakresie od 21 grudnia 2007 r. na granicach lądowych i morskich (a w portach lotniczych od 30 marca 2008 r.). W art. 20 Kodeksu granicznego Schengen mowa jest o tym, że granice wewnętrzne mogą być przekraczane w każdym miejscu bez potrzeby dokonywania odprawy granicznej osób, niezależnie od ich obywatelstwa.

Najbardziej rozbudowanym obszarowo pojęciem jest kontrola graniczna, która oznacza „wszystkie działania podejmowane na granicy, zgodnie z niniejszym rozporządzeniem i do celów w nim określonych, wyłącznie w odpowiedzi na zamiar przekroczenia tej granicy lub na akt jej przekroczenia, bez względu na wszelkie inne okoliczności, składająca się z odprawy granicznej oraz ochrony granicy”⁴. Odprawa graniczna oznacza „czynności kontrolne przeprowadzane na przejściach granicznych w celu zapewnienia, że można zezwolić na wjazd osób, w tym ich środków transportu oraz przedmiotów będących w ich posiadaniu, na terytorium Państw Członkowskich lub można zezwolić na opuszczenie przez nie tego terytorium. Każda osoba przekraczająca granice zewnętrzne powinna spełniać określone warunki na to zezwalające – w szczególności powinna posiadać przy sobie stosowne dokumenty i poddać się procedurze odprawy granicznej. Procedury te są różne, w zależności czy dotyczy to obywateli państw trzecich, czy osób korzystających ze wspólnotowego prawa do przemieszczania się. Zasadą jest, że wszystkie osoby podlegają minimalnej odprawie, której zasadniczym celem jest ustalenie (potwierdzenie) ich tożsamości na podstawie okazanych dokumentów podró-

³ Dz. Urz. UE. L 105 z dnia 13 kwietnia 2006 r.

⁴ Art. 2 Rozporządzenia nr 562 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 15 marca 2006 r. ustanawiającego wspólnotowy kodeks zasad regulujących przepływ osób przez granice – Kodeks graniczny Schengen (Dz. Urz. UE, L 105 z dnia 13 kwietnia 2006 r.).

ży. Minimalna odprawa obejmuje bezpośrednią i szybką weryfikację dokumentu przedstawionego do kontroli w zakresie jego ważności oraz weryfikację obecności śladów jego sfałszowania lub podrobienia, przy użyciu odpowiednich, urządzeń technicznych, oraz poprzez sprawdzenie wyłącznie informacji o skradzionych, przywłaszczonych, utraconych w inny sposób i unieważnionych dokumentach w odpowiednich bazach danych. Minimalna odprawa stanowi zasadę w odniesieniu do osób korzystających ze wspólnotowego prawa do swobodnego przemieszczania się (tj. obywatele Unii Europejskiej, Europejskiego Obszaru Gospodarczego, Szwajcarii oraz członków ich rodzin).

Inaczej wygląda natomiast procedura i zasady, jakim powinni poddać się obywatele państw trzecich. Obywatele ci podlegają, bowiem szczegółowej odprawie i to zarówno przy wjeździe na terytorium Wspólnoty, jak i przy wyjeździe z tego obszaru. W przypadku pobytu na okres do trzech miesięcy obywatele państw trzecich muszą spełniać następujące warunki: posiadać ważny dokument podróży lub dokument uprawniający do przekroczenia granicy, posiadać ważną wizę (z wyjątkiem przypadku, kiedy posiadają oni ważny dokument pobytowy lub, gdy są obywatelami państw trzecich zwolnionych z obowiązku posiadania wizy), uzasadnić cel podróży i warunki planowanego pobytu oraz posiadać odpowiednie środki utrzymania, nie mogą być również osobami, wobec których dokonano wpisu do celów odmowy wjazdu w SIS lub w krajowych bazach danych i nie są uważani za stanowiących zagrożenie dla porządku publicznego, bezpieczeństwa wewnętrznego, zdrowia publicznego lub stosunków międzynarodowych żadnego z państw członkowskich.

Procedura odprawy przy wjeździe obywateli państw trzecich obejmuje następujące elementy:

- weryfikację warunków wjazdu (opisanych powyżej);
- sprawdzenie szczegółowe dokumentu podróży pod kątem śladów sfałszowania lub podrobienia;
- sprawdzenie stempli wjazdu i wyjazdu w dokumencie podróży obywatela państwa trzeciego (ma na celu ustalenie,

- czy podróżny nie przekroczył już maksymalnego czasu dozwolonego pobytu na terytorium państw członkowskich);
- weryfikację celu planowanego pobytu, poprzez sprawdzenie odpowiednich dokumentów uzupełniających (mogą to być m.in. zaproszenia, bilety, dowód wpisania się na listę uczestników np. w odniesieniu do podróży podejmowanych z powodów naukowych, politycznych, sportowych, kulturalnych i innych);
- potwierdzenie posiadania środków utrzymania (zgodnie z kodeksem granicznym Schengen organy krajowe każdego państwa ustalają, co roku tzw. kwoty referencyjne wymagane do przekroczenia granic zewnętrznych. Są one różne dla każdego państwa członkowskiego, ocenia się je stosownie do długości i celu planowanego pobytu oraz w stosunku do średnich kosztów zakwaterowania i wyżywienia w danym państwie, pomnożone przez liczbę dni pobytu);
- sprawdzenie w stosownych bazach krajowych oraz w SIS, czy osoba, jej środek transportu i przewożone przedmioty nie stanowią prawdopodobnego niebezpieczeństwa dla porządku publicznego, bezpieczeństwa wewnętrznego, zdrowia publicznego lub stosunków międzynarodowych którekolwiek z państw członkowskich.

Należy zaznaczyć, że procedura odprawy granicznej przy wyjeździe jest podobna jak w przypadku wjazdu, i obejmuje obligatoryjnie weryfikację dokumentu uprawniającego do przekroczenia granicy pod kątem śladów jego przerobienia lub podrobienia, stwierdzenie tożsamości na podstawie okazanego dokumentu, sprawdzenie osoby i środka transportu w odpowiednich bazach danych. Instrumentami wspierającymi skuteczność funkcjonowania Straży Granicznej są: SIS II – System informacyjny Schengen drugiej generacji i Wizowy System Informacyjny (VIS).

System Informacyjny Schengen drugiej generacji (SIS II)

System Informacyjny Schengen drugiej generacji (SIS II) to największa w Europie wspólna baza danych służąca utrzymywa-

niu i ochronie bezpieczeństwa publicznego, wspieraniu współpracy sądowej i policyjnej oraz zabezpieczeniu kontroli na granicach zewnętrznych. Obejmuje swoim zasięgiem niemal całą Unię Europejską, a także Norwegię, Islandię, Szwajcarię i Lichtenstein. SIS II posiada dodatkowe funkcjonalności oraz wykorzystuje nowoczesne rozwiązania informatyczne i technologiczne. System ten przetwarza obok danych tekstowych również dane biometryczne (fotografia i odciski palców).

System SIS II składa się z:

- a) systemu centralnego („centralny SIS II”) składającego się z następujących elementów:
 - funkcji wsparcia technicznego („CS-SIS”) zawierającej bazę danych („baza danych SIS II”);
 - jednolitego interfejsu krajowego („NI-SIS”);
- b) systemu krajowego („N.SIS II”) w każdym państwie członkowskim, składającego się z krajowych systemów danych, które łączą się z centralnym SIS II;
- c) infrastruktury łączności pomiędzy CS-SIS a NI-SIS („infrastruktura łączności”), dzięki której dane SIS II mogą być przekazywane przez przeznaczoną do tego zaszyfrowaną sieć wirtualną i wymieniane między biurami SIRENE⁵.

System centralny mieści się w Strasburgu, we Francji, natomiast rezerwowy CS-SIS, zdolny do zapewnienia wszystkich funkcji głównego CS-SIS w przypadku jego awarii. Należy zaznaczyć, że SIS II zawiera jedynie niezbędne informacje (tj. dane zawarte we wpisie) pozwalające na zidentyfikowanie osoby lub przedmiotu oraz podjęcie koniecznych działań, a wymiana dodatkowych informacji uzupełniających powiązanych z danym wpisem odbywa się poprzez krajowe biuro SIRENE. Każde państwo należące do obszaru Schengen (a jest ich 28) posiada na swoim terytorium biuro SIRENE, które działa 24 godziny na dobę, siedem dni w tygodniu i 365 dni w roku. W przypadku Polski biuro takie znajduje się w strukturze Komendy Głównej Policji.

⁵ Dz. Urz. UE L 381 z 2006 r.

Podstawą prawną funkcjonowania SIS II są dwa akty prawne Unii Europejskiej: Rozporządzenie (WE) NR 1987/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 20 grudnia 2006 r. w sprawie utworzenia, funkcjonowania i użytkowania Systemu Informacyjnego Schengen drugiej generacji (SIS II) oraz Decyzja Rady 2007/533/WsiSW z dnia 12 czerwca 2007 r. w sprawie utworzenia, funkcjonowania i użytkowania Systemu Informatycznego Schengen drugiej generacji (SIS II), która określa warunki i procedury dokonywania oraz przetwarzania wpisów, w SIS II dotyczących osób i przedmiotów oraz wymiany informacji uzupełniających i danych dodatkowych w celach związanych ze współpracą policyjną i sądową w sprawach karnych. W Decyzji określono następujące kategorie wpisów (osoby i przedmioty), które zostaną zawarte w SIS II:

- dane dotyczące osób poszukiwanych w celu aresztowania ich i wydania na podstawie europejskiego nakazu aresztowania (ENA), oraz osób poszukiwanych w celu ekstradycji;
- dane osób zaginionych, które powinny być objęte ochroną, lub osób, których miejsce przebywania należy ustalić;
- dane o cudzoziemcach, w przypadku których został wprowadzony wpis do celów odmowy wjazdu i pobytu;
- dane o osobach lub pojazdach silnikowych o pojemności przekraczającej 50 cm³, wprowadzonych w celu przeprowadzania niejawnego nadzorowania lub kontroli;
- dane o przedmiotach, które podlegają zatrzymaniu lub zatrzymaniu w celu wykorzystania, jako dowód w postępowaniu karnym lub karnoskarbowym.

Należy zaznaczyć, że do kategorii „przedmioty” wpisywane są również: przyczepy i naczepy o masie własnej przekraczającej 750 kg, przyczepy turystyczne, urządzenia przemysłowe, silniki przyczepne, kontenery, broń palna, blankiety dokumentów urzędowych, (które zostały skradzione, przywłaszczone lub utracone), wydane dokumenty tożsamości i dowody rejestracyjne lub tablice pojazdów, (które zostały skradzione, przywłaszczone, utracone

lub unieważnione), banknoty, papiery wartościowe i środki płatnicze, (które zostały skradzione, przywłaszczone, utracone lub unieważnione).

W odniesieniu do poszczególnych przedmiotów może być wymagany różny zakres danych podstawowych. W przypadku pojazdów do danych obligatoryjnych można zaliczyć m.in.: rodzaj pojazdu, markę, typ, numer rejestracyjny lub numer nadwozia pojazdu (VIN), zagrożenie związane z pojazdem oraz powód wpisów. Odnośnie pozostałych przedmiotów np. broni będzie to jej rodzaj, numer oraz marka. Fakultatywnie można wpisać kaliber, model broni oraz załączyć zdjęcie. Wskazane powyżej przykładowe dane o przedmiotach zostały zdefiniowane w ramach uzgodnień pomiędzy państwami członkowskimi i są podstawowymi zasadami określającymi minimalną ilość informacji, jakie muszą zostać wprowadzone do bazy, aby możliwe było zrealizowanie celów wpisu.

Na gruncie prawa krajowego przyjęto założenie, że dostęp uprawnionych organów i służb do SIS II będzie realizowany za pośrednictwem Krajowego Systemu Informatycznego, (KSI). Ponadto przyjęto zasadę, że KSI stanowi jedynie infrastrukturę techniczną umożliwiającą organom i służbom korzystanie (w zakresie wprowadzania oraz dostępu do danych) z jednostki centralnej Systemu Informacyjnego Schengen drugiej generacji. Bezpośredni dostęp, do KSI w celu dokonywania wpisów danych SIS został uregulowany w art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 24 sierpnia 2007 r. o udziale Rzeczypospolitej Polskiej w Systemie Informacyjnym Schengen oraz Wizowym Systemie Informacyjnym⁶. Uprawnienie takie przyznano m.in. następującym podmiotom: sądowi, prokuraturze, Policji, Straży Granicznej, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Żandarmerii Wojskowej, Centralnemu Biuru Antykorupcyjnemu, organom kontroli skarbowej, Służbie Celnej, Szefowi Urzędu do Spraw Cudzoziemców.

⁶ Dz. U. z 2014 r., poz. 1203.

Wizowy System Informacyjny (VIS)

Istotnym elementem współpracy państw na podstawie dorobku prawnego Schengen będącym uzupełnieniem dla Systemu Informacyjnego Schengen, służącym tworzeniu przestrzeni wolności, sprawiedliwości i bezpieczeństwa jest Wizowy System Informacyjny (VIS, ang. Visa Information System). Celem utworzenia systemu jest wymiana informacji o wizach między państwami członkowskimi, które zniosły kontrole na granicach wewnętrznych i zapewniają swobodę przepływu osób. Dzięki temu systemowi powstała możliwość usprawnienia współpracy pomiędzy centralnymi organami wizowymi państw członkowskich m.in. w zakresie wspólnej polityki wizowej, zapobiegania handlu wizami jak również służy identyfikacji osób, które mogą nie spełniać warunków wjazdu, pobytu lub zamieszkania na terytorium Unii Europejskiej.

Podstawą utworzenia VIS jest Decyzja Rady z dnia 8 czerwca 2004 r. w sprawie ustanowienia Wizowego Systemu Informacyjnego (VIS), która określa cele systemu, jakimi są: wymiana danych wizowych między państwami, a tym samym umożliwienie upoważnionym podmiotom krajowym wprowadzania i uaktualniania danych wizowych, oraz elektroniczna konsultacja danych wizowych. Drugim aktem prawnym, który doprecyzowuje warunki i procedury wymiany danych dotyczących wniosków o wydanie wiz krótkoterminowych oraz związanych z nimi decyzji (o unieważnieniu, cofnięciu lub przedłużeniu ich ważności), jest Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) 767/2008 z dnia 9 lipca 2008 r. w sprawie Wizowego Systemu Informacyjnego (VIS) oraz wymiany danych pomiędzy państwami członkowskimi na temat wiz krótkoterminowych (rozporządzenie w sprawie VIS)⁷. Zgodnie z art. 5 ust. 1 Rozporządzenia VIS w systemie rejestruje się jedynie dane należące do następujących kategorii:

⁷ Dz. U. UE. L 218 z 2008 r.

1. Dane alfanumeryczne (wyrażone literami, cyframi, znakami specjalnymi, odstępami i znakami przystankowymi), odnoszące się do:
 - a) osoby ubiegającej się o wizę,
 - b) wiz:
 - o których wydanie został złożony wniosek,
 - wydanych,
 - których wydania odmówiono,
 - unieważnionych,
 - cofniętych,
 - przedłużonych;
2. Fotografię osoby ubiegającej się o wizę;
3. Odciski palców osoby ubiegającej się o wizę;
4. Odsyłacze do poprzednich wniosków oraz do wniosków osób podróżujących wspólnie.

Systemem VIS został operacyjnie uruchomiony 11 października 2011 r. Jednakże rozpoczęcie funkcjonowania VIS nie kończy zadań związanych z jego pełnym wdrożeniem i przygotowaniem instytucji krajowych do współpracy z systemem, gdyż jest to proces wieloetapowy, rozciągnięty w czasie, mający na celu jego sukcesywne uruchamianie w kolejnych regionach świata oraz granicach zewnętrznych a także zapewnienie dostępu dla służb odpowiedzialnych za zapobieganie, ściganie, zwalczanie przestępczości i terroryzmu. Jako pierwsze do tej bazy podłączone zostały urzędy konsularne w Afryce Północnej (Algieria, Egipt, Libia, Maroko, Mauretania, Tunezja) a następnie na Bliskim Wschodzie (Izrael, Jordania, Liban, Syria).

Pełny dostęp do VIS w celu wprowadzania, modyfikowania, usuwania i przeglądania danych jest zagwarantowany wyłącznie dla organów wizowych. Ponadto zagwarantowano dostęp do przeglądania danych innym organom – właściwym do przeprowadzania odpraw na przejściach granicznych na granicach zewnętrznych, organom odpowiedzialnym za udzielanie azylu oraz kontrolę legalności pobytu na terytorium państwa. Dodatkowo

przewidziano wyjątkową formę dostępu (pośrednią) dla organów państw członkowskich odpowiedzialnych za zapobieganie przestępstwom terrorystycznym i innym poważnym przestępstwom, ich wykrywanie oraz ściganie. Korzystanie z danych dla tych organów będzie możliwe na podstawie uzasadnionego wniosku dającego podstawy do uznania, że wgląd do danych VIS przyczyni się do zapobiegania, wykrycia lub ścigania przestępstw.

Zgodnie z prawem krajowym uprawnienia do korzystania z VIS uzyskało 16 instytucji krajowych m.in. Straż Graniczna, konsulowi, wojewodowie, Policja, sądy, prokuratury, Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Biuro Ochrony Rządu oraz Centralne Biuro Antykorupcyjne.

Organy odpowiedzialne za przeprowadzanie odpraw na granicach zewnętrznych (np. Straż Graniczna) i na terytoriach krajowych mają dostęp do wyszukiwania informacji w VIS za pomocą numeru naklejki wizowej łącznie z weryfikacją odcisków palców posiadacza wizy. Warto tutaj zaznaczyć, że z obowiązku pobierania odcisków palców w trakcie ubiegania się o wizę, zwolnione są następujące kategorie osób: dzieci poniżej 12 roku życia, osoby, od których pobranie odcisków palców nie jest fizycznie możliwe (np. brak palców), przywódcy państw lub rządów, monarchowie, członkowie rządów krajowych wraz z towarzyszącymi im małżonkami oraz członkami oficjalnej delegacji (gdy są oni zaproszeni przez rządy państw członkowskich lub organizacje międzynarodowe w celach oficjalnych). W przypadku, gdy wykorzystanie odcisków palców danej osoby nie jest możliwe lub wyszukiwanie za pomocą odcisków palców nie przyniesie rezultatu, organy właściwe mogą przeszukiwać VIS według nazwiska, płci, daty i miejsca urodzenia i/lub informacji zawartych w dokumencie podróży.

Podsumowując, w chwili obecnej Straż Graniczna Rzeczypospolitej Polskiej należy do najlepiej zorganizowanych i wyszkolonych formacji tego typu w Europie, o czym świadczą chociażby opinie służb granicznych innych państw na arenie międzynarodowej. Należy jednak zdawać sobie sprawę z faktu, iż w czasach ciągłych zmian, a co za tym idzie, rozwijającego się szeroko poję-

tego terroryzmu, dzisiejsze rozwiązania w dłuższej perspektywie mogą okazać się niewystarczające. Dlatego też, należy dążyć do ciągłego wzmocnienia współpracy z innymi służbami oraz służbami granicznymi państw sąsiadujących w dziedzinie wymiany informacji, wspólnych działań oraz szkoleń. Tylko wtedy będzie możliwość zapewnienia najwyższego poziomu bezpieczeństwa i porządku publicznego nie tylko na terytorium naszego kraju, ale i całego obszaru Schengen.